

вокативных предложений.

Ключевые слова: вокативные предложения, звательный падеж, коммуникативно-прагматические функции, речь басни, адресат речи, адресат-субъект потенциального действия.

Kokora Marianna

The functional and semantic potential of vocative sentences in Ukrainian fables of the 19th century

The use of vocative sentences in Ukrainian fables of the 19th century has been analyzed in the article. The author has determined basic research aspects for the language of the fable in Linguistics. The types of vocative structures used in the fables of this period have been defined. Pragmatic and communicative functions of these structures have been identified. The lexical and semantic content of the main component for vocative sentences has been specified.

Keywords: vocative sentence, vocative case, pragmatic and communicative functions, language of the fable, recipient of speech, recipient of potential action.

Надійшла до редакції 22 грудня 2016 року.

Лариса Колібаба

УДК 811.161.2'367.633

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛЬОВІ ВИЯВИ АКТУАЛІЗОВАНИХ СПОЛУЧНИКІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ ПОЧАТКУ ХХІ СТОРІЧЧЯ

Досліджено явище актуалізації сполучників як одну з тенденцій розвитку сполучникового складу української літературної мови початку ХХІ ст. Проаналізовано сполучники, що після тривалої перерви повернулися до активного мовного вжитку. Визначено функціонально-стильові сфери вживання актуалізованих сполучників в українській літературній мові перших двох десятиріч ХХІ ст., оцінено доцільність їхнього використання з погляду мовної практики.

Ключові слова: актуалізація, активізація, сполучники, публіцистичний стиль, науковий стиль, художній стиль.

Попри те, що сполучники кваліфікують як стійкий компонент граматичної системи української мови, вони «не є сталою мовною категорією... а зазнають змін в історичному розвитку мови, поступово, досить повільно втрачають певні особливості, набувають нових на певному етапі розвитку мови та мислення» [Медведев 1962: 4]. На початку ХХІ сторіччя в системі сполучників української літературної мови особливо помітними є зміни, пов'язані передусім із динамікою кількісного складу сполучників та їх функціонально-стильовою транспозицією – переходом до наукового та публіцистичного стилів сполучників із розмовного і художнього стилів. На це звертають увагу у своїх дослідженнях К. Г. Городенська [2010], І. Я. Завальнюк [2006], Г. С. Весельська [2012], М. М. Косарева [2012; 2013] та інші дослідники.

Зміни в кількісному складі сполучників сьогодні виявляються насамперед у поповненні системи сполучників новими складеними сполучними засобами, поверненні до вжитку деяких сполучників із пасивного фонду української мови, де вони опинилися з різних причин, та у вилученні тих сполучників, що «стали невиразними чи непотрібними або ж були скальковані з російських сполучників» [Косарева 2013: 1].

Особливо динамічно на початку ХХІ ст. відбувається оновлення системи сполучників української літературної мови. За спостереженнями М. М. Косаревої, якщо в 60-х – 80-х рр. минулого сторіччя в найважливіших граматичних працях та в «Словнику української мови» в 11 томах зафіксовано 163 сполучники, то в 90-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. кількість сполучників збільшилася до 309 [2013: 6]. Проте не менш помітною тенденцією в розвитку сполучникового складу сьогодні є актуалізація сполучних засобів – повернення до вжитку з пасивного фонду української мови тих одиниць, частина з яких опинилася там у радянський період лише тому, що ними українська мова відрізнялася від російської. Загалом, за висновками М. М. Косаревої, у 90-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. сполучники, що повернулися до вжитку становлять 2 % від загальної кількості всього сполучникового складу [2013: 7]. Саме тому мета пропонованої статті – проаналізувати й оцінити з погляду доцільності повернені з пасивного словника української мови сполучники, що опинилися там з різних причин, установити функціонально-стильові сфери вживання актуалізованих сполучників в українській літературній мові перших двох десятиріч ХХІ сторіччя.

Мовознавці вказують на дві основні причини актуалізації мовних одиниць (форм, засобів тощо). Перша — це потреба в подальшому нормуванні та систематизації різних сегментів української літературної мови для встановлення її питоміших, органічніших основ [Тараненко 2015: 10], намагання «надати засобам синтаксичного зв'язку та маркування семантико-синтаксичних відношень національної самобутності», «бажання відмежуватися від чужомовних впливів» [Городенська 2010: 168]. Друга – загальна тенденція до оновлення, відсвіження, урізноманітнення традиційних наборів виражальних засобів [Городенська 2010: 124], потреба в «розширенні загальностилістичних (номінативно-експресивних) і власне стильових можливостей мовного самовираження суспільства» [Тараненко 2015: 10].

Відповідно до цих чинників усі актуалізовані в українській літературній мові початку ХХІ ст. сполучники можна класифікувати на дві групи: 1) реактуалізовані сполучники, що становлять морфолого-

синтаксичну специфіку української мови й були обмежені в уживанні за радянського часу, а сьогодні після тривалої перерви повернені з пасивного фонду української мови як функціонально рівнозначні до використовуваних досі сполучників; 2) сполучники, використання яких активізувалося на початку ХХІ ст. у зв'язку з прагненням мовців оновити та врідноманітнити традиційні виражальні засоби.

До першої групи належать сполучники, що за радянського періоду зникли зовсім або були витіснені на периферію мовного вжитку, а нині разом з іншими мовними одиницями повертаються до активного функціонування у зв'язку з «поширеною увагою суспільства до української історії та мови» [Стишов 2005: 88]. М. М. Косарева зауважує, що в 30-х – 80-х рр. ХХ ст. унаслідок політики русифікації «із 82 сполучників, унесених до «Словаря української мови» за редакцією Б. Д. Грінченка, «Українського стилістичного словника» І. І. Огієнка, «Правописного словника» Г. К. Голоскевича, «Норм української літературної мови» О. Н. Сіявського не потрапило до тлумачного одинадцятитомного Словника української мови (1970 – 1980) – 26, або 32 %. Зникли такі сполучники, як *аби... аби, аби... а, аби ж, аби... то, абож, аж... аж, аджеж, алеж, а то, а то ж, ба, ба й, бож, жеби, таки, таки б, таки ж, хоча ж, хоч же, хоча б хоч що, чи ж, чи ж бо, чи ж то, чи що*» [Косарева 2013: 5].

Серед цих сполучників на початку ХХІ ст. реактуалізації зазнав сполучник *ба* в поєднанні з часткою *навіть* – *ба навіть*. У сучасному українському мовознавстві його кваліфікують як градаційно-приєднувальний [Городенська 2010: 126; Весельська 2012: 132]. Зокрема, Г. С. Весельська зазначає, що «градаційно-приєднувальні сполучники, утворені поєднанням одиничних еднальних або розділових сполучників і частки *навіть*, є засобами зв'язку однорідних членів речення переважно в мові сучасної української преси та художніх творів і зрідка трапляються в науковому стилі, оскільки певною мірою увиразнюють приєднувальний член речення, що не властиво науковому викладу думок» [Весельська 2012: 131]. Сполучник *ба навіть* у мовній практиці початку ХХІ ст. виявляє аналогічні функціонально-стильові особливості, однак він «емоційно виразніший за такий же за значенням сполучник *та навіть*» [Городенська 2010: 126], унаслідок чого його найширше вживають у публіцистиці, пор.: *Чвари загострювалися, ба навіть розпочалися козацькі заворушення, та Переяславська рада в лютому 1658 року підтвердила повноваження Виговського* (журнал «Віче», 2013, № 11); *На Запоріжжі живе справжня людина-магіт. Її тіло притягує всі навколишні предмети – металеві, дерев'яні, ба навіть скляні* (телеканал «СТБ», 30.08.2012); *Відтак вільномулярство — це справа громадянина, ба навіть усіх людей загалом* (Незалежний культурологічний часопис «І», 2015, № 83) та ін.

До сполучників, що за радянського періоду були витіснені на периферію мовного вжитку, обмежені функціонально як стилістично марковані одиниці, уживані лише в розмовному стилі або як застарілі, належать 12 питомих українських сполучників (або 14 %) – *буцім, буцімто, тим що, затим щоб, задля того щоб, нехай, одначе, раз, позаяк, себто, сиріч, цебто* [Косарева 2012: 21]. За нашими спостереженнями, з-поміж цих сполучників на початку ХХІ ст. найвиразнішої актуалізації зазнали *буцім, буцімто, одначе, позаяк, себто, цебто, сиріч*.

Сполучник *буцім*, на думку Ф. П. Медведєва, «походить з наказової форми *будь* і займенникової форми *сім будь сім*» і «наближається своїм значенням до порівняльних сполучників *наче, неначе, мов, немов*, указуючи на приблизність, подібність, схожість фактів, явищ або припущення при порівнюванні» [Медведєв 1962: 77–78]. Мовознавець констатував, що сполучник *буцім* широко вживався в літературній мові ХІХ ст., а в середині ХХ ст. ним послуговувалися «трохи рідше» [Медведєв 1962: 78].

У мовній практиці ХХІ ст. сполучники *буцім* і *буцімто* («функціональний еквівалент порівняльного сполучника *буцім*» [Городенська 2007: 54]) активно використовують у художньому, розмовному й публіцистичному стилях. Проте в публіцистиці, на відміну від художньої літератури та розмовного мовлення, *буцім* і *буцімто* функціонують здебільшого не як порівняльні сполучники, а як сполучні засоби, що поєднують підрядну з'ясувальну частину об'єктної семантики з опорним дієсловом (субстантивом чи співвідносними займенниковими словами *те, такий, така, таке, такі, так*) головної частини складнопідрядного речення, пор.: *...баюристиий шлях додому здавався прямим, буцім засипаний свіжим борошном* (Є. Пашковський); *Снилося мені, буцім мушу я знайти у Львові якогось Айзика бен Єкеля, прокрастись до його хати і копати під печєю* [піччю] (Ю. Винничук); *На форумі йшлося про те, буцім до Землі наближається гігантський астероїд* (газета «Україна молода», 07.06.2006); *Розмови про те, буцімто літак Ан-70, має низку недоліків, на думку провідних фахівців авіаційної галузі, – безпідставні* (газета «Україна молода», 07.06.2006); *Ще рекламні матеріали картини навівали філософські роздуми, буцім режисер наважився на вчинок відчайдушний* (газета «Дзеркало тижня», 13.01.2012); *...стверджувати, буцімто на недавніх виборах зазнала фіаско ідеологія націоналізму, немає жодних підстав* (А. Погрібний) та ін. Проте, попри тенденцію до поступового повернення питомих українських сполучників *буцім* та *буцімто* до вжитку, а також розширення їхнього функціонування за рахунок проникнення до інформаційних жанрів публіцистичного стилю, поки що вони, як слушно зауважила М. М. Косарева, залишаються стилістично маркованими [Косарева 2012: 103]. У лексикографічних джерелах ХХІ ст. аналогічно до слівників 30-х років ХХ ст. сполучники *буцім* і *буцімто* марковані як розмовні одиниці [Словник... 2010: 81; Словник... 2012: 81; Ніковський: 55; Ізюмов 1930: 49].

Сучасні мовці дедалі активніше послуговуються протиставним сполучником *одначе*, який разом зі сполучником *проте* потіснив у вжитку сполучник *однак*, що, на думку К. Г. Городенської, можна пояснити намаганням «дистанціюватися від спільнозвучного сполучника російської мови *однако*» [Городенська 2005: 8]. Незважаючи на те, що сполучник *одначе* сьогодні широко використовують у публіцистичних, наукових та художніх текстах, він надає їм «стилістичного відтінку розмовності» [Завальнюк 2009: 229], пор.: *Одначе на*

Сході Змія символізує добро і мудрість, так що у рік Змії обіцяють всілякі позитивні події... (Л. Костенко); **Одначе** діалектика засвідчує, що за позитивною прикметою може ховатися і щось негативне (Д. Павличко); *Менш поширені в текстах офіційно-ділового стилю займенники, одначе й вони мають свої особливості функціонування в цьому різновиді українського мовлення* (С. Вербич); **Одначе** зазначена проблема не знайшла адекватного висвітлення ані в чинному законодавстві, ані в засобах масової інформації, ані в науково-практичній діяльності (журнал «Віче», 2010, № 22) та ін.

В останні два десятиріччя в публіцистичному та науковому стилях помітно активізувалося функціонування причинного сполучника *позаяк*, стилістичний статус якого, звертає увагу К. Г. Городенська, «в українському мовознавстві досі однозначно не визначено» [2010: 128]. М. М. Пилинський, а згодом і І. Я. Завальнюк указують: слово *позаяк* на початку ХХ ст. ширше вживали в художній літературі, лексикографічній практиці, газетах та журналах західних областей України [Пилинський 1983: 8; Завальнюк 2009: 259], що дало підстави деяким дослідникам кваліфікувати його як «локальний сполучник причини» [Жовтобрюх 1970: 135] чи як «засіб архаїзації або мовної характеристики персонажів» [Тимошенко 1968: 190]. «Виразно “західне” походження слова *позаяк*» [Пилинський 1983: 8], імовірно, спричинило його непослідовну фіксацію в українських лексикографічних джерелах і негативне ставлення до цього сполучника деяких мовознавців. Зокрема, не радили його вживати В. Сімович та І. Огієнко, уважаючи *позаяк* «штучним» витвором [Пилинський 1883: 8; Огієнко 1978: 294], «новоутвореним злучником» [Огієнко 1978: 294]. Проте М. М. Пилинський наголошував, що слово *позаяк* в українській літературній мові існує вже не менше ста років; крім І. Франка, В. Стефаніка, М. Коцюбинського, В. Самійленка, його наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. досить широко вживали також М. Старицький, О. Пчілка, М. Драгоманов, М. Лисенко, причому вживали як «цілком нейтральне літературне слово в значенні “тому що, оскільки, через те що”» не тільки в художньому стилі, а й у публіцистиці та в епістолярному стилі, що «якоюсь мірою відбиває літературну розмовну мову тодішньої української інтелігенції» [Пилинський 1983: 8]. Одначе від 30-х рр. ХХ ст. зі сполучником *позаяк* почали відбуватися «кардинальні і на перший погляд дивні перетворення»: частота вживання його в мові загалом майже не зменшилася, але «сфера застосування в писемній мові звузилася майже до одного художнього стилю» [Там само]. Натомість, зауважує М. М. Пилинський, сполучник *позаяк* «набув досить значного поширення в усній розмовній мові», але вже не як нейтральне, а, як і в художніх текстах, стилістично марковане слово, яке найчастіше вживали жартівливо або й з виразною іронією чи взагалі для негативної характеристики персонажів [Там само]. На те, що за радянського часу в текстах з нейтральним стилістичним значенням сполучник *позаяк* не використовували зовсім, указував також М. А. Жовтобрюх [1970: 135].

На початку ХХІ ст. мовознавці констатують, що *позаяк* поступово повертається до мови української преси, надаючи реченням відтінку книжності, пафосності та вживаючись «для реалізації значення логічного обґрунтування в текстах інтерв'ю, полемічних та передових статей, репортажів» [Завальнюк 2009: 259], пор: *Але позаяк Гнат Хоткевич був українським письменником, то і писав відповідно українською* (газета «Українська правда», 19.10.2010); *Серед пріоритетів Національної експертної комісії – удосконалення нормативно-правової бази, позаяк у чинному законі багато недоліків* (журнал «Віче», 2010, № 13) та ін. У сучасних наукових текстах сполучник *позаяк* також зберігає виразне стилістичне забарвлення, пор.: *...свобода означає вибір між добром і злом, що стоять перед людиною, позаяк без такого вибору немає і бути не може морального життя* (О. Киричук); *За ієрархією форм вираження об'єктного значення центральне місце в синтаксичній системі української мови посідає знахідний відмінок, який є спеціалізованим виразником прямого об'єкта, позаяк реалізує всі типи об'єктних синтаксем...* (С. Різник) і под. Аналіз сучасного різностильового фактичного матеріалу засвідчує, що висновок, зроблений М. М. Пилинським понад 30 років тому, не втратив своєї актуальності й нині: «Нейтральне книжне *позаяк* не витримало тиску стилістично маркованого *позаяк* і майже зникло в сучасній мові... <...> А стилістично забарвлене *позаяк* живе й тепер» [Пилинський 1983: 8].

З кінця 90-х років ХХ ст. до активного використання поступово повертаються пояснювально-ототожнювальні сполучники *себто*, *цебто*, *сиріч*, що за радянського періоду були витіснені на периферію мовного вжитку. Їх переважно зараховували до застарілих [Словник... 1978: т. ІХ: 109, 199] попри те, що ці сполучники були поширені в українській художній, науковій та конфесійній мові. Зокрема, їх широко використовували відомі українські письменники ХІХ – ХХ сторіч (Г. Квітка-Основ'яненко, Марко Вовчок, П. Куліш, Леся Українка, Панас Мирний, М. Коцюбинський, І. Нечуй-Левицький, І. Франко, М. Рильський, О. Гончар, О. Довженко, М. Хвильовий, В. Винниченко, Ю. Яновський та інші) та багато українських науковців, громадських і політичних діячів І половини ХХ сторіччя, пор.: *А його [Миколи Уласовича] жінка, себто Олена Йосиповна, що була панна хорунжівна і попереду жила у Безверхому хуторі, що на Сухій Балці...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Як бачимо, засоби звукового сполучення слів, себто засоби на те, щоб усувати небажане звукосполучення і утворювати бажане, в українській мові надзвичайно різноманітні* (О. Синявський); *Один противник має всю зброю, яку тільки може дати сучасна цивілізація, цебто: армію, поліцію, банки, фабрики, залізниці, пресу* (В. Винниченко); *Треба вам сказати, що я іноді хворію на ностальгію, цебто у мене з'являється нудьга за батьківщиною* (Ю. Яновський); *Близько тебе слово, в устах твоїх і в серці твоїм, цебто слово віри, що його проповідусь* (Біблія, переклад І. Огієнка); *Од русів є пішло все наше плем'я. Того й зветься руси, або русичі, сиріч сини руса-медведя* (І. Білик) та ін.

Сьогодні, за результатами досліджень К. Г. Городенської та М. М. Косаревої, сполучниками *себто* та *цебто* як стилістичними варіантами міжстильового пояснювально-ототожнювального сполучника *тобто* активно послуговуються в різних функціональних стилях – художньому, публіцистичному, науковому,

конфесійному та епістолярному, а також у мові форумів та блогів [Городенська 2010: 135–139; Косарева 2012: 143], напр.: ...*Тіна також несла шальку зі своїми речами та їжею, до якої ще додалося п'ять хлібів і дві риби, себто один буханець, чотири коржі й два оселедці* (В. Шкляр); *Залишишся з тим, у що віриш, себто із тим, що маєш* (С. Жадан); *Однак, якщо поцікавитися статистикою притягнення до юридичної відповідальності за порушення права інтелектуальної власності, себто за плагіат, то можемо розчаруватися, наскільки безсилою є Феміда* (газета «Дзеркало тижня», 19.02.2016); *Більшість конституцій не передбачають певного терміну дії, себто є постійними, але це не означає неможливості їх зміни або скасування* (В. Кравченко); *На той час я знав по-іспанськи лише два (ну, майже три, якщо бути точним) слова: «pro favor», що значить «будь ласка», і «sabron», цебто «козел»* (М. Кідрук); *Пізніше ми попрямували до Харкова, цебто на схід України* (Українська літературна газета, 08.07.2014); *У пізнішому поетичному творі образ є не більше як засіб створення (усвідомлення) значення, ...цебто такий, що в цілому має лише інакомовний зміст* (С. Росовецький) тощо.

Застарілим сполучником церковнослов'янського походження *сиріч*, порівняно зі сполучниками *себто* та *цебто*, у сучасній мовній практиці послугуються рідше, проте він передає «відношення тотожності з іронічним відтінком, що не властивий згаданим вище пояснювально-ототожнювальним сполучникам» [Городенська 2010: 139], пор.: *І кожна вода, сиріч людина, вважає себе образом та подобою Бога* (К. Москалець); *Як же ти писатимеш про українців не їхньою мовою, як виразити їхню душу не через їхню мову, сиріч душу?* (Д. Павличко); *На танку гурт журналістів, яких запросив на день відкритих дверей, сиріч на екскурсію, секретаріат Президента...* (газета «Україна молода», 13.06.2007) і под. Ми погоджуємося з припущенням К. Г. Городенської, що, очевидно, саме через здатність передавати додатковий значеннєвий відтінок *сиріч* і повернули до вжитку в «іронічних контекстах замість нейтральних пояснювальних сполучників *тобто*, або та ін.» [Городенська 2014: 43].

Серед сполучників, використання яких активізувалося на початку ХХІ ст., найпомітнішої актуалізації зазнали сполучники *аби*, *щоби*, *оскільки*, *адже*, *та*, *що... то*. Функціонально-стильові вияви цих сполучників в українській літературній мові ХХІ ст. буде проаналізовано в подальших наукових студіях.

Отже, актуалізація сполучників – одна з потужних тенденцій розвитку й оновлення сполучникового складу української літературної мови початку ХХІ ст. Вона відбувається у двох напрямках: 1) реактуалізація сполучників – повернення після тривалої перерви з пасивного фонду української мови сполучників *ба навіть*, *буцім*, *буцімто*, *одначе*, *позаяк*, *себто*, *цебто*, *сиріч*, що становлять морфолого-синтаксичну специфіку української мови й були обмежені в уживанні за радянського часу; 2) активізація використання на початку ХХ ст. у різних функціонально-стильових сферах сполучників *аби*, *щоби*, *оскільки*, *адже*, *та*, *що... то* у зв'язку з прагненням мовців оновити та врзноманітнити традиційні виражальні засоби.

Основними причинами актуалізаційних процесів у системі сполучників є потреба відновити питомі, органічні основи української літературної мови, намагання надати засобам синтаксичного зв'язку національної самобутності, бажання відмежуватися від чужомовних впливів і загальна тенденція до оновлення, відсвіження, урзноманітнення узвичаєних наборів сполучних засобів, хоч інколи важко визначити, що саме впливає на активізацію певного сполучника в мовній практиці – нормотвірна функція чи мовний смак автора.

Усі актуалізовані сполучники засвідчують розширення функціонально-стильових сфер уживання: якщо за радянського періоду їх використовували лише в мові художньої літератури, то на початку ХХІ ст. сполучниками *буцім*, *буцімто*, *сиріч*, окрім художнього стилю, активно послугуються також у публіцистиці (передусім ЗМІ), а сполучниками *одначе*, *позаяк*, *себто*, *цебто* – у публіцистичних та наукових текстах. Сполучники *ба навіть*, *буцім*, *буцімто*, *одначе*, *позаяк*, *сиріч*, навіть розширивши сфери свого функціонування, зберігають ознаки стилістично маркованих одиниць, натомість сполучники *себто*, *цебто* виявляють тенденцію до перетворення на сполучники міжстильового характеру.

Література

- Весельська 2012: Весельська Г. С. Нові явища у функціонуванні сурядних сполучників в українській мові кінця ХХ — початку ХХІ ст.: дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.01 / Весельська Галина Станіславівна. — Житомир, 2012. — 199 с.
- Городенська 2007: Городенська К. Граматичний словник української мови: Сполучники / Катерина Городенська. — Херсон : Видавництво ХДУ, 2007. — 340 с.
- Городенська 2010: Городенська К. Г. Сполучники української літературної мови / К. Г. Городенська. — К., Інститут української мови : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. — 208 с.
- Городенська 2014: Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення / Катерина Городенська. — К. : КММ, 2014. — 124 с.
- Жовтобрюх 1970: Жовтобрюх М. А. Мова української періодичної преси (кінець ХІХ – ХХ ст.) / М. А. Жовтобрюх. — К. : Наук. думка, 1970. — 303 с.
- Завальнюк 2009: Завальнюк І. Я. Синтаксичні одиниці в мові української преси початку ХХІ століття: функціональний і прагмалінгвістичний аспекти / І. Я. Завальнюк. — Вінниця : Нова Книга, 2009. — 400 с.
- Ізюмов 1930: Ізюмов О. Українсько-російський словник / Овсій Ізюмов. — Харків — Київ : ДВУ, 1930. — 980 с.
- Косарева 2012: Косарева М. М. Динамічні процеси в системі сполучників сучасної української літературної мови : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.01 / Косарева Мирослава Миколаївна. — К., 2012. — 240 с.

Косарева 2013: Косарева М. М. Динамічні процеси в системі сполучників сучасної української літературної мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / М. М. Косарева. — К., 2013. — 20 с.

Курс... 1951: Курс сучасної української літературної мови / [за ред. Л. А. Булаховського]. — К. : Рад. школа, 1951. — Т. II. Синтаксис. — 408 с.

Медведев 1962: Медведев Ф. П. Система сполучників в українській мові: Короткий нарис / Ф. П. Медведев. — Х. : Вид-во Харків. ун-ту, 1962. — 90 с.

Ніковський: Ніковський А. Словник українсько-російський / Андрій Ніковський. — К. : Книгоспілка, б.р. — 864 с.

Огієнко 2010: Огієнко І. (митрополит Іларіон). Рідна мова / [упоряд., авт. передмови та коментарів М. С. Тимошик / Іван Огієнко (митрополит Іларіон)]. — К. : Наша культура і наука, 2010. — 436 с.

Пилинський 1983: Пилинський М. М. «Чи слово є таке вкраїнське – *позаяк*?» (До історії слова «*позаяк*» в українській мові / М. М. Пилинський // Літературна Україна. — 1983. — 1 грудня. — С. 8.

Словник... 1978: Словник української мови. — К. : Наук. думка, 1978. — Т. IX. — 916 с.

Словник... 2010: Словник української мови: у 20 т. — К. : Наук. думка, 2010. — Т. 1. — 911 с.

Словник... 2012: Словник української мови / [кер. В.В. Німчук та ін. ; відп. ред. В.В. Жайворонок]. — К. : ВЦ “Просвіта”, 2012. — 1320 с.

Стишов 2005: Стишов О.А. Українська лексика кінця ХХ століття: (На матеріалі засобів масової інформації) / О. А. Стишов. — 2-ге вид., переробл. — К. : Пугач, 2005. — 388 с.

Тараненко 2015: Тараненко О. О. Актуалізовані моделі в системі словотворення сучасної української мови (кінець ХХ — початок ХХІ ст.): монографія / О. О. Тараненко. — К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. — 248 с.

Тимошенко 1968: Тимошенко П. Д. Питання нормалізації синтаксису української літературної мови в радянську епоху / П. Д. Тимошенко // Синтаксична будова української мови. — К. : Наук. думка, 1968. — С. 182—191.

Колибаба Лариса

Функционально-стилевые проявления актуализированных союзов в украинском литературном языке начала ХХІ века

Исследовано явление актуализации союзов как одну из тенденций развития системы союзов украинского литературного языка начала ХХІ века. Проанализированы союзы, которые после длительного перерыва возвратились к активному языковому употреблению. Определены функционально-стилевые сферы употребления актуализированных союзов в украинском литературном языке первых двух десятилетий ХХІ века, оценена целесообразность использования их с точки зрения языковой практики.

Ключевые слова: актуализация, активация, союзы, публицистический стиль, научный стиль, художественный стиль.

Kolibaba Larysa

The functionally-stylistic displays of actualizational conjunctions in Ukrainian literary language of the beginning of ХХІ century

In the article are investigated the phenomenon of actualization of conjunctions as one of tendencies of progress of the system of conjunctions of Ukrainian literary language of the beginning of ХХІ century. Conjunctions that after the long interval went back to an active linguistic usage are analyzed. The functionally-stylistic spheres of the usage of actualizational conjunctions in Ukrainian literary language of the first two decades of ХХІ century are determined, expedience of their usage at opinion of linguistic practice is appraised.

Keywords: actualization, activation, conjunctions, publicistic style, scientific style, artistic style.

Надійшла до редакції 26 грудня 2016 року.

Алла Лучик

УДК 81-116.3

ЯВИЩА АГЛЮТИНАЦІЇ У СИСТЕМІ СЛУЖБОВИХ СЛІВ

Схарактеризовані процеси творення сполучникових еквівалентів слова від прийменникових конструкцій прийменниково-іменникового походження. Встановлено, що трансформаційні процеси у сфері службових слів часто пов'язані з активізацією в українській мові явищ аглютинації, поява яких у флективній мові може бути зумовлена або нагадуванням найдавніших способів творення слів, або під впливом позамовних чинників, або обома зазначеними факторами.

Ключові слова: службові слова, сполучникові еквіваленти слова, від прийменникові конструкції, аглютинація, трансформаційні процеси.

У попередніх своїх статтях, говорячи про необхідність створення граматики нового типу – граматики процесів [Лучик 2014 а); Лучик 2014 б)], нами за дужки виносилися питання, пов'язані із явищами аглютинації